

INTIZAR HUSAIN • **Basti**

Basti

© 1979, Intizar Husain

Bu kitabın yayın hakları The Wylie Agency aracılığıyla
New York Review Books'tan alınmıştır.

İletişim Yayınları 2460 • Dünya Edebiyatı 235

ISBN-13: 978-975-05-2174-4

© 2017 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2017, İstanbul

DIZI YAYIN YÖNETMENİ Murat Belge

YAYINA HAZIRLAYAN Barış Özkul

KAPAK Suat Aysu

KAPAK RESMİ Edwin Lord Weeks, "Lahor'dan Bir Pazar Sahnesi", 1898

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Büşra Bakan

BASKI Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu, 2. Matbaacılar Sitesi, B Blok, 6. Kat, No: 4NB 7-9-11

Topkapı, 34010, İstanbul, Tel: 212.613 38 46

CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 11935

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

INTIZAR HUSAIN

Basti

Basti

ÇEVİREN *Müge Günay*

BARIŞ ÖZKUL'UN ÖNSÖZÜYLE

INTIZAR HUSAIN 7 Aralık 1923'te Hindistan'ın Bülendşehr şehrine bağlı Dibai'de dünyaya geldi. Uttar Pradesh eyaletinde bulunan Meerut Üniversitesi'nde Urdu Edebiyatı öğrenimi gördü (1944), aynı alanda yüksek lisans yaptı (1946). 1947'de ölümüne kadar yaşayacağı Pakistan'ın Lahor şehrine yerleşti. Pakistan-Hindistan ayrılığının geniş bir coğrafyada tetiklediği kültürel dönüşümü anlatan başyapıtı *Basti'nin* (1979) yanı sıra en bilinen iki romanı *Naya Gar* (Yeni Ev, 2005) ve *Ağay Sumandar Hai'*dir (Yolun Sonunda Deniz Var, 1994). *Naya Gar*'da İslâmcı diktatör General Ziya-ül Hak'ın on yıllık iktidarında Pakistan'ın bir portresini sunan Husain, *Ağay Sumandar Hai'*de Karaçi'de modern zamanlarda giderek artan şiddetin sebebiyet verdiği bireysel yıkımları ele alır. Anı, şiir, kısa öykü ve roman türünde birçok ürün veren Intizar Husain'in Hindu, Budist ve İslâmi gelenekleri modernist anlatılar içinde harmanlayan yapıtları sadece Pakistan ve Güney Asya'da değil Batı'da da büyük bir ilgi ve takdirle okundu. Husain, 2007'de Pakistan'ın en prestijli ödülü olan sitara-i imtiyazı (imtiyaz yıldızı) alırken, 2013'te Uluslararası Man Booker Ödülü'ne aday gösterildi ve Eylül 2014'te Fransız Devleti tarafından sanat ve edebiyat nişanyı- la ödüllendirildi. Saadet Hasan Mantu ile birlikte 20. yüzyıl Urdu edebiyatının en büyük yazarı olarak gösterilen Intizar Husain, 2 Şubat 2016'da Lahor'da vefat etti.

• Metindeki dipnotlar, aksi belirtilmedikçe metnin İngilizce çevirmenine aittir.

ÖNSÖZ

BARIŞ ÖZKUL

Intizar Husain'in hayatında ve edebiyatında silinmez izler bırakan iki olay vardır: Hindistan-Pakistan ayrılığı (1947) ve Pakistan-Bangladeş/Bengal ayrılığı (1971). Bu iki olay Hint alt kıtasında bir milyona yakın insanın ölümüne, milyonlarcasının yerinden edilmesine, bugün dahi bir iç savaş halinde olan Keşmir gibi bölgelerin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu olayları bir sebep-sonuç ilişkisi içinde açıklamak bu yazının konusu değil. Gene de sözünü ettiğimiz ayrılığın zihinsel, demografik veya dinsel açıdan zor –hatta belki imkânsız– bir ayrılık olduğunu gösteren birkaç ayrıntıyı hatırlatalım.

Hint alt kıtasına 1730-1857 arasında hükmeden Babür İmparatorluğu, Fars-İslâm kültürü ve Hint kimliğini güçlü bir şekilde vurgulayan bir hanedanlık rejimiydi. Babür Hanedanlığı altında İslâmi kimlik, devlet denetiminden görece özerk, çoğulcu bir varoluş imkânına sahipti. Özellikle Kuzey Hindistan'daki semt ve kasabalarda Müslümanlar merkezî yönetimden bağımsız bir iktisadi sınıf oluşturuyordu. Babür rejiminin yıkılması ve İngilizlerin, Hindistan'da güçlenmesiyle birlikte tablo değişti: Müslümanlar adli ve idari konularda İngiliz koloni yönetimine, iktisadi düzlemde ise (Bengal gibi yerlerde) Hindu toprak ağalarına tâbi kıldılar. Müs-

lüman dokumacılar İngiliz tekstil sanayii ile rekabet edemedikleri için ciddi mali kayıplar yaşadılar.

1857’de İngiliz ordusunun verdiği Enfield marka tüfeklere domuz yağı sürüldüğü gerekçesiyle Müslüman ve Hindu askerlerin başlattıkları isyanın (Sepoy İsyanı) gerisinde böyle bir toplumsal dönüşüm vardır ve zaten hemen hemen aynı tarihlerde Hindistan’ın Dar-ül Harb olduğunu bildiren fetvalar yayınlanmış; Tarikat-ı Muhammediye gibi Hint İslâmı’nı canlandırmaya çalışan hareketler ortaya çıkmıştır.¹

İngilizler bundan sonra Hindistan’ın merkezî bir iktidarla yönetilmesinin zorluğunu anlayıp Hint Müslümanlarına birçok alanda (eğitim, adliye, tarım, ibadet) serbesti tanıdılar; Hintli prensler ve toprak ağalarıyla ittifaklar yaparak Hint halklarını “establishment”in içine çekme politikası izlemişlerdir: “Hindistan’a demiryolları yapıp tekstil üretimini makineleştirmiş ve kömür madenciliğini başlatmışlardır”.² Küçük ve orta düzeyde hükümet görevlerine Müslümanları tayin etmeleri de bu politikanın devamıdır.

Sözünü ettiğimiz süreç Hindistan’da İslâmî kimliğin modernleşmesi ve siyasallaşmasıyla atbaşı gitmiştir. 1860’dan 1947’ye bir yandan Hindistan’ın içinde kalarak Hindularla birlikte yaşamayı savunan daha ılımlı denebilecek bir Müslümanlık öte yandan ayrılığın kaçınılmaz olduğunu, Müslümanların Hindularla beraber var olmasının kültürel ve iktisadi bedellerinin göze alınamayacağını savunan ayrılıkçı bir Müslümanlık ortaya çıkmıştır. Bu karmaşık süreç içinde Hindistan’ın içinden bir Müslüman toplumu çıkabileceği fikri güçlenmiştir. 1909’da kabul edilen Hint Meclisler Yasası ile Kıtada Hindu ve Müslüman olmak üzere iki farklı seçmen toplumu olduğu kabul edilmiş; 1947’de Britanya’dan kopuştan sonra bağımsız Pakistan devleti kurulmuştur.

1 Hindistan ve Pakistan ayrılığını ayrıntılı bir şekilde anlatan bir kaynak için bkz. Ira M. Lapidus, *İslâm Toplulukları Tarihi*, c. 2, çev. Yasin Aktay, Mevlüde Ayyıldızoğlu-Aktay, İletişim Yayınları, 2. baskı 2013. Özellikle bkz. s. 263-311. Bu yazının ilk kısmını hazırlarken bu kaynaktan yararlandım.

2 *A.g.e.*, s. 270.

Hindistan günümüzde 120 milyonluk Müslüman cemaatiyle (buna “azınlık” deniyor) Endonezya’dan sonra en kalabalık Müslüman nüfusa sahip ikinci ülke. Hindistan-Pakistan ayrılığının sancılarını 20. yüzyıl başlarında fark eden Muhammed Cinnah gibi düşünürler Müslümanların özerk eyaletlere, bağımsız bir seçim ve eğitim sistemine sahip olduğu federatif bir Hindistan’ı savunmuşlardı. Ama sonuçta Müslüman bir ulus-devlet kuruldu³ ve Kıta’da 20. yüzyılın en kanlı savaşlarından biri ve sayısız kişisel trajedi yaşandı.

Pakistan’ın kurulması, sorunu çözmekten ziyade dallandırıp budaklandırdı. Adli, askeri ve iktisadi yapısıyla seküler; kültürel ve sosyolojik bileşimiyle İslâmi temellere oturan Pakistan, altmış yılda birçok askerî ve sivil rejime, darbeye ve suikasta tanıklık etti. Pencaplı, Sinti, Peştun ve Baluçi halklardan oluşan Batı Pakistan’a karşılık Doğu Pakistan’ın neredeyse tamamı Bengalliydi. Önemli bir liman kenti olan Kalküta, Pakistan sınırlarının dışında kalmıştı; sınıflı altyapıdan yoksun olan Batı Pakistan ile Doğu arasındaki makas giderek açıldı: Hindistan’ın da müdahale ettiği kanlı bir savaş ardından 1971’de Bengal kimliğinin koruyucusu olarak Bangladeş devleti kuruldu.

İntizar Husain *Basti*’de, Pakistan-Bangladeş ayrılığını ve 1947’deki Büyük Ayrılık’ı anlatır. Bu iki olay onun bütün yapıtlarında kuşatıcı bir meseledir. *Basti*’de bu kültürel-siyasal kırılmaların nasıl ele alındığına geçmeden önce Husain’in hayatındaki kırılmalardan kısaca söz edeyim.

Husain, 1925’te Kuzey Hindistan’da ufak bir şehir olan Dibai’de doğdu. Babası sonradan Şii olan bir Müslüman’dı. Husain, Batılı fikirlere ve yaşam tarzına muhalif, Urduca konuşan yöre eşrafına mensup bir ailede yetişti. Çocukluğunda medresede okudu. Delikanlılığında Britanya Rajı’nın Hindistan’dan çekilmesine tanıklık etti. Meerut Üniversitesi’nde edebiyat eğitimi aldı; orada Kafka, Çehov gibi yazarlarla tanıştı, onların yapıtlarını Jataka masalları ve

3 Pakistan’ın kelime anlamı “maneviyatı itibarıyla saf ve temiz vatan”dır.

Fars destanlarıyla karşılaştırdı (Bir kültürel sentez fikrine o tarihlerde vardığını tahmin ediyorum).

1947'deki Pakistan-Hindistan ayrılığının ardından dönemin önemli eleştirmenlerinden Muhammed Hasan Askeri'nin çağrısıyla Pakistan'a, geleneksel Urdu kültürünün merkezi olan Lahor'a göçtü. Orada gazetecilik yapmaya başladı, edebiyat camiasında ilkin edebiyat eleştirileri ve kısa öyküleriyle tanındı; 1979'da yayımladığı *Basti*'yle yerini sağlamlaştırdı.

Husain, başlarda Pakistan'ın kurulmasını sevinçle karşılamıştı. Ama ayrılığın peşinden gelen şiddet sarmalıyla iyimserliğini yitirdi. Alok Bhalla'ya verdiği bir mülakatta "o trajik günleri aklımızla kavramamızı sağlayabilecek, toplumsal olarak tutarlı bir dünya görüşünün varlığına inanmadığını"⁴ belirtir. Oysa Pakistan'a gitmesini başta bir zorunluluktan çok gönüllü bir seçim olarak görmüş; dinî kimliğinin güvencede olacağı bir fırsat olarak değerlendirmişti. Ama ilerleyen yaşlarda bu ayrılığı bir "hicret" olarak görmeye başladı. Nasıl ki Peygamber ve takipçileri Medine'ye göçmek zorunda kaldıysa o da Pakistan'a göçmek zorunda kalmıştı; bir zamanlar gönüllü olarak yaptığı seçimi artık zorunlu bir ayrılık olarak görüyordu.

Husain'in Ayrılık'la ilgili tereddütleri, pişmanlıkları ve karamsarlığı *Basti*'nin kurgusunu da şekillendirmiştir. *Basti*, huzurlu bir geleceğe doğru ilerleyen çizgisel bir anlatı değildir. Roman, sürekli olarak geçmişe, Pakistan ve Hindistan tarihindeki kırılma anlarına döner. Husain'in zamanla ve mekânla takıntılı denebilecek bir ilişkisi vardır. Romanın ilk beş sayfasında Habil ile Kabil hikâyesine, Hint mitolojisinde yer alan fillerin bir zamanlar uçtuğu rivayetine kadar geçmişe hatırlatmaya, onun üzerine düşünmeye yönelik bir çağrıyla karşılaşırız. Husain bu çağrıyı çizgisel, simetrik bir anlatıyla değil bir tür sembolizm çerçevesinde yapar.

4 *Story is a Vagabond: Fiction, Essays and Drama by Intizar Husain*, yay. haz. Stewart, Frank; Bhalla, Alok; Farrukhi, Asif; Zaidi, Nishat. "Introduction", University of Hawaii Press, 2015, s. 13.

Husain'in zaman ve mekân hakkında düşünmeye davet eden sembolizminden gerek karakterler gerekse mekânlar payını alır. Husain, karakterlere ve mekânlara kendi özgül ağırlıklarını aşan batını anlamlar yükler. Mekânlar ve karakterler olay örgüsündeki yerleriyle değil bu batını anlamın taşıyıcısı oldukları ölçüde önemlidirler. Basti, Urducada her büyüklükten yerleşim birimini anlatmak için kullanılan ortak bir kelimedir. Romanın kahramanı bir zamanlar Rupnagar diye bir şehirde bulunur: Rupnagar gerçek değil hayali bir şehirdir ve Urducada "güzel şehir" anlamına gelir. Romanın kahramanı Zakir'in isminin Urducadaki anlamı "hatırlayan ve anlatan kişi"dir. Zakir'in kuzeni Sabire'nin adı "sabır"dan türer. Sabire, Hindistan'da kaldığı için kuzenlerin arasına Hindistan-Pakistan ayrılığı girmiştir. Zakir, çocukluğunda Sabire ile oyun oynarlarken bahçeye koca bir delik açtıklarını ve bunu kendi mezarları olarak gördüklerini hatırlar. Mezar sembolizmi çocuk yaştaki kuzenleri ayıracak kadar büyük politik-kültürel kırılmaların yaşandığı bir coğrafyanın kaçınılmaz kaderidir.

Basti'nin İngilizce basımına yazdığı önsözde⁵ Asif Faruki, önemli bulduğum bir ayrıntıya dikkat çekiyor: Zakir ve arkadaşları Pakistan-Bangladeş savaşı devam ederken olayları ve tırmanan şiddeti değerlendirmek üzere kahvehanelerde buluşurlar ama bu sahnelerde ne Zakir'in ne de arkadaşlarının fiziksel özellikleri hakkında fikir edinebiliriz. Husain bu anlamda tasvirici bir yazar değildir. Zakir ve arkadaşlarını olayları yorumlayan bir kolektif varlık, bir tür koro olarak sunar.

Bunun "bireysel karakter" yaratmaktan, karakterlerin iç dünyasına nüfuz etmekten sakınan veya bunda beceriksiz olan bir yazar tavrı olduğu kanısında değilim. Husain savaşa ilgili yorumları, haberleri, "büyük anlatıları" merak edenler için benim ilave edebileceğim pek bir şey yok demek istiyor gibidir. Onu ilgilendiren, savaşın ve ayrılıkların karakterlerin iç dünyasında yol açtığı etkilerdir.

5 *Basti*, Urducadan çev. Frances W. Pritchett, "Introduction", Asif Farrukhi, New York Review Books, 2013, s. 12-13.

Bunun için okuru iç monolog yoluyla, Zakir'in günlüğüne götürür. Pakistan'ın kuruluşunun "tarihsel kaçınılmazlığı" nı anlatan büyük anlatı Zakir'in günlüğünde tutunacak dal arayan bir karakterin gündelik yaşamını sürdürmek için yaptığı basit işlerle, kendini teselli etmek için aktardığı basit anektodlarla kesintiye uğratılır. "Tarihsel kaçınılmazlık" anlatısı "bireysel varoluş" anlatısıyla karşı karşıya gelirken ikisinin "zaman" ı birbirine uymadığı için Zakir'in benliğinin parçalandığına ve romana birden fazla anlatıcı sesin karıştığına tanıklık ederiz: "Saatin yelkovanı yirmi dokuz dakikalık korkunç yolculuğundan sonra on üçüncü dakikaya vardı ve orada durdu." (...) "İçeri girdi, yatağına uzanırken saate baktı. Şaşırıldı. Daha on mu? Of. Sanki gece yarısını bulmuşuz gibi. Allah'ım! Savaş gecelerinden de uzun bu gece." (...) "Bana göre tüm zamanlar tek bir zaman; ama senin düzenli saatlerin var." James Joyce, İrlanda tarihi hakkında yazarken "Tarih uyanmaya çalıştığım bir kâbus-tur," demişti. Intizar Husain için de durumun çok farklı olduğunu sanmıyorum.

Bastı, sonuç olarak hüznü bir roman. Ama tepeden tırnağa karamsar olduğu da söylenemez. Kendine özgü sembolizmi içinde İslâm'a, Hint mitolojisine, Fars geleneğine yaptığı atıflarla bir birlikte yaşam-sentez-yenilenme umudunu da içeriyor. Intizar Husain, *Bastı*'nin çeşitli yerlerinde sözünü ettiği ve Hindular için kutsal olan "neem ağacı" nı bir zamanlar Kadirpur'da Müslümanlar için kutsal bir türbenin yanbaşıında gördüğünü hatırlar. *Bastı*'yi bir büyük savaş ve ayrılık anlatısı olarak değil bu tür simgelerin insanların zihninde oluşturduğu birlikte yaşam ütopyasına dair bir umut olarak okuyanların derin bir karamsarlığa kapılacağını sanmam. Romanın sonunda beliren alametler de sanki bunu anlatıyor.

Birinci Bölüm

Dünya hâlâ çiçeği burnunda, gökyüzü ıslıl ıslıl, toprak henüz kirlenmemişken, ağaçlar yüzyılların nefesini taşıırken ve asırlar kuşların sesiyle konuşurken etrafına baktığında her şeyin bunca yeni ve bir o kadar eski görünmesine nasıl şaşırırdı. Mavi alakargalar, ağaçkakanlar, tavus kuşları, güvercinler, sincaplar, muhabbet kuşları – hepsi onun kadar genç olmalarına rağmen asırların sırlarını taşıyordu. Tavus kuşlarının ötüşü Rupnagar'ın¹ ormanından değil de Brindaban'dan geliyordu sanki. Bir küçük ağaçkakan uçuşuna ara verip heybetli bir neem ağacında dinlenirken sanki az evvel Saba Melike'sinin sarayına mektup bırakmış, tekrar Süleyman'ın² sarayına dönmeye hazırlanıyordu. Çatılarda koşan bir sincap birden kuyruğunun üstüne doğrulup ona cı-

-
- 1 Zakir'in doğduğu ve çocukluğunu geçirdiği (hayali) şehir. Uttar Pradeş'in kuzeybatısında bir yerde konumlandırılmıştır, Bülendşehr dolaylarında olduğu düşünülebilir. "Rup," güzellik, biçim, form, "nagar" ise şehir anlamına gelir.
 - 2 İslâm geleneğinde Hz. Süleyman'ın hayvanların, özellikle de kuşların dilini bildiği söylenir. Kur'an'da (27:22-28) bir kuş Süleyman'dan Saba Melikesi Belkis'a bir mektup götürür.

vıldadığında, uzun uzun ona bakıp sırtındaki siyah çizgilerin Ramchandar-ji'nin³ parmaklarının izi olduğunu düşündükçe hayret ederdi. Filler ise bambaşka bir âlemde. Evin kapısında dururken uzaktan bir filin yaklaştığını gördüğünde sanki bir dağ yürüyor gibi gelirdi. Uzun hortumu, pervane kanadı gibi sallanan kulakları, öne doğru kılıç gibi uzanan iki beyaz sivri dişi – bütün bunları gördüğünde içeri kaçıp hayran bir şekilde dosdoğru Bi Amma'nın⁴ yanına gitti.

“Bi Amma, filler bir zamanlar uçuyor muydu?”

“Nasıl, delirdin mi sen?”

“Bhagat-ji öyle diyor.”

“Eh, o Bhagat-ji'nin aklından zoru var! O kocaman, ağır hayvanı gözünün önüne getir, nasıl uçacak havada?”

“Bi Amma, filler nasıl doğdu?”

“Nasıl olacak? Anneleri dünyaya getirdi onları, öyle oldular.”

“Hayır Bi Amma, filler yumurtadan çıktı.”

“Nasıl! Aklın yok mu senin?”

“Bhagat-ji öyle diyor.”

“O zavallı Bhagat aklını kaçırmış. Öyle kocaman bir hayvan, bir fil – yumurtadan çıkabilir mi! Çıkmasını bırak – o yumurtaya nasıl sığar bir kere?”

Ama onun Bhagat-ji'nin bilgisine inancı tamdı. Boynuna astığı mukaddes ipi, tepedeki bir tutam saç haricinde tamamen tıraş edilmiş başı ve alnındaki kast iziyle Bhagat-ji kü-

3 Büyük Sanskrit destanı *Ramayana*'nın ve geleneksel birçok Hindu hikâyesinin kahramanı. Yüce tanrı Vişnu'nun yeniden vücut bulmuş hali olmasına rağmen alçakgönüllülüğü ve hürmetkârlığı ile tanınır. Bu tutumu, ormandaki sürgün yıllarında ona sadakatle bağlı olan maymun müttefiklerine ve kendisine yardımcı olan diğer hayvanlara karşı müşfik tutumunda da görülür. Hayvanlardan oluşan ordusu ona kaçırılan karısı Sita'yı bulması ve kurtarması için yardım eder. Sincap yardım etmeye gönüllü olduğunda maymunlar, cüssesinin küçüklüğü nedeniyle ona güler, Ramchandar-ji sincabı teselli ederken parmaklarını sırtında gezdirir.

4 Zakir'in babaannesine hitap şekli. “Bi” “Bibi”nin (kadınlara kibar bir hitap şekli) kısaltılmış hali. “Amma” anne anlamına gelir.

çük dükkânında oturur, baharat satar ve *Ramayana* ve *Mahabharata*'dan⁵ hikmetli hikâyeler anlatırdı. Çocuklar, “Bhagat-ji bir liralık tuz! Bhagat-ji, iki liralık esmer şeker!” diye bağırırdı.

“Patırtı yapmayın çocuklar! Sabırlı olun.” Bunları söylerken tuzu tartar, esmer şekeri paketler, sonra da hikâyesine kaldığı yerden devam ederdi. “Çocuklar, Brahma-ji⁶ bunu gördüğünde Şesa'ya⁷ demiş ki “Bak Şesa, dünya bu günlerde dengesini yitirdi. Düzelmeye için biraz yardım et.” Şesa da cevap vermiş, “Efendim, dünyayı kaldırıp sorgucumun üstüne koyun, o zaman bir denge bulur.” Brahma-ji demiş ki, “Şesa dünyanın içine in.” Şesa yeryüzüne inen bir delik görmüş. Onun içinden geçmiş. İçeri girdiğinde, sorgucunu sermiş ve dünyayı onun üzerine oturttü. Kaplumbağa bunu görünce endişelenmiş, çünkü Şesa'nın kuyruğunun altında sudan başka bir şey yokmuş. O da sorgucun altına girip Şesa'nın kuyruğunu desteklemiş. İşte çocuklar böylece dünya Şesa'nın sorgucunun üstünde durmuş. Şesa-ji de kaplumbağanın sırtında. Kaplumbağa her hareket ettiğinde Şesa kıpırdar. Şesa kıpırdadığında, yeryüzü sarsılır, deprem olur.”

Fakat Abba Jan⁸ depremler için tamamen farklı bir gerekçe göstermişti. Hekim Bande Ali ve Musayyab Hüseyin her gün gelir, büyük odada – göçmen güvercinlerin, kumruların, çalikuşlarının yuva yaptığı yüksek tavanı boylu boyunca

5 Büyük Sanskrit destanı, Hindu anlatı geleneğinin kaynaklarından biri. Delhi yakınlarında Kurukşetra'da, Yudhiştira önderliğindeki Pandava biraderlerin krallığı kuzenlerinden geri almasıyla sonuçlanan korkunç savaşı anlatır. Her iki tarafın kuzenlerinin amcası olan Bhishma savaş meydanında ölür, o kadar ok yemiştir ki vücudu delik deşik olmuştur, oklardan bir yatağın üstünde yatıyor gibi durur. Ölümcül yaralar almış halde bu şekilde yatarken Pandavalara birçok konuda son nasihatini verir.

6 Hindu mitolojisinde Dünya'nın yaratıcısı.

7 Hindu mitolojisinde devasa kozmik yılan.

8 Zakir'in babasına hitap şekli. “Abba” “baba” anlamına gelir. “Jan”, akrabalıkla ilgili terimlerin sonuna yakınlık ve sevgi göstermek için eklenen bir son ektir.

dolaşan kornişiyile tam ortasından saçaklı bir pervane sarkan odada otururlardı. Ne zor sorular sorarlardı Abba Jan'a! O da hiç tereddüt etmeden Kur'an'dan ayetler okur, Peygamberin hadislerini aktarır ve sorulan her soruyu yanıtlardı.

“Mevlana!⁹ Yüce Allah dünyayı nasıl yarattı?”

Biraz tefekkür, sonra cevap. “Cabir bin Abdullah Ensari¹⁰ sormuş, ‘Annem babam size feda olsun Efendimiz – Aziz ve Yüce Allah dünyayı hangi cevherle biçimlendirdi?’ Allah’ın Resulü yanıtlamış, ‘Okyanusları genişleterek.’ Sonra, ‘Okyanusları nasıl genişletti?’ diye sormuş. O da ‘Dalgalarla,’ diye yanıtlamış. Sonra, ‘Dalgalar nasıl oluştu?’ diye sormuş. O da ‘Bir inci tanesinden,’ diye yanıtlamış. Sonra, ‘İnci tanesi nasıl oluştu?’ diye sormuş. ‘Karanlıktan’ diye buyurmuş. Sonra Cabir bin Abdullah Ensari, ‘Ey Allah’ın Resulü bize hakikati söyledin,’ demiş.”

“Mevlana, dünya neyin üzerinde duruyor?”

Yine biraz tefekkür. Sonra, aynı yalın zarafetle gelen yanıt. “Soru soran kişi demiş ki, ‘Annem babam size feda olsun Efendimiz – Dünyayı dengede tutan nedir?’, ‘Kaf Dağı,’ diye yanıtlamış. Sonra, ‘Kaf Dağı’nı ne çevreliyor?’ diye sormuş, ‘Yedi düvel çevreliyor,’ diye yanıtlamış. ‘Yedi düveli ne çevreliyor?’ diye sormuş, ‘Bir yılan,’ diye yanıtlamış. ‘Yılanı ne çevreliyor?’ diye sormuş, ‘Bir yılan,’ diye yanıtlamış. Sonra ‘Dünyanın altında ne var?’ diye sormuş, ‘Dört bin boynuzlu bir inek var, bu ineğin bir boynuzuyla diğer boynuzunun arasındaki mesafe beş yüz yılda kat edilir. Yedi düvel onun boynuzlarından ikisi üzerinde durur. İneğin burun deliğinin yanında bir sivrisinek durduğu için inek onun korkusundan kıpırdayamaz. Tek yapabildiği dünyayı

9 İslâmi bilgisi ve görgüsüne derin bir saygı duyulan din alimleri için kullanılan bir isim. Arkadaşlarının Abba Jan’a hitap şekli.

10 Hz. Muhammed’in Medine’de kaldığı süre boyunca yanında olan yoldaşlarından biri.

bir boynuzundan diğereine geçirmektir ve bu, depreme neden olur.’ Sonra adam sormuş, ‘İnek neyin üzerinde duruyor?’, ‘Bir balığın sırtında,’ diye yanıtlamış. Sonra soru soran kişi kani olmuş ve ‘Allah’ın Resulü, bize hakikati söyledin,’ demiş.”

Abba Jan sustu. Sonra, “Hekim Sahib!¹¹ Bütün bu dünya bir sivrisineğin, ineğin burun deliğinin yanında durmasıyla ayakta duruyor. O sivrisinek uçarsa dünya kalır mı? İşte biz bir sivrisineğin merhameti ve memnuniyeti dahilinde var oluyoruz, fakat bunun farkında olmadığımız için mağruruz,” dedi.

Her gün bu sohbetler, her gün bu hikâyeler, sanki Bha-gat-ji ve Abba Jan birlikte onun için evreni tefsir ediyordu. Bu sohbetleri dinlerken, zihninde bir dünya resmi şekillenirdi. Tamam, dünya oluşmuştu, peki ondan sonra ne olmuştu? Meryem Ana çok ağladı. Onun gözyaşlarından kına ve sürme oluştu. Karnından da iki oğlan, Kabil ve Habil ve biraz aya, biraz güneşe benzeyen bir kız, İklima,¹² doğdu. Baba, bu kızı küçük oğlu Habil’e verdi. Bunun üzerine büyük olan, Kabil, öfkeli sözler söyledi ve eline bir kaya parçası alıp Habil’e öyle bir vurdu ki Habil öldü. Sonra Kabil ayağa kalktı ve Habil’in cesedini omzuna alıp dünyanın etrafında dolaştı. Ve Habil’in kanının damladığı yerlerde, işte, toprak çoraklaştı. Sonra Kabil kardeşinin cesediyle ne yapması gerektiğini düşünmeye başladı çünkü omzu cesedin ağırlığıyla ağrımaya başlamıştı. Sonra iki karganın dövüşüğünü gördü, biri diğereine vahşice katletti. Katleden toprağa gagasıyla bir çukur kazıp maktulü onun içine gömdü ve sonra gidip bir ağaca tünedi. Sonra Kabil dövündü kendi kendine, “Yazıklar olsun bana! – Şu karga kadar olup kardeşimin ce-

11 Kişinin toplumsal düzeyde eşiti ya da üstü için kullandığı kibar bir hitap şekli.

12 Ademle Havva’nın kızı. Kur’an’da adı geçerse de bazı İslâmi anlatılarda kendisinden bahsedilir.

sedini gömemedim.” Sonra karganın yolundan giderek kardeşini gömdü. Ve işte yeryüzündeki ilk mezar böyle yapıldı, ve insan eliyle dökülen ilk insan kanı bu oldu ve kardeşinin elleriyle katledilen ilk kardeş de Habil oldu. Sayfaları sararmaya başlamış kitabı kapatıp Abba Jan’ın kitaplığında aldığı yere koydu; sonra Bi Amma’ya gitti.

“Bi Amma! Habil Kabil’in kardeşi miydi?”

“Evet güzel oğlum. Habil Kabil’in kardeşiydi.”

“O halde neden Kabil Habil’i öldürdü?”

“Kanındaki o sudan ince lanet yüzünden!”

Bunu duyunca şaşırıldı, fakat bu sefer biraz korku da karışmıştı bu şaşkınlığına. Şaşkınlıkla baktığı şeylerdeki ilk korku kıpırtısıydı bu. Kalkıp büyük odaya gitti, Hekim Bande Ali ve Musayyab Hüseyin her zamanki gibi orada oturmuş Abba Jan’a sorular soruyor, verdiği yanıtları dinliyorlardı. Fakat Abba Jan dünyanın başlangıcından başlamıştı ve o sırada sonuna ulaşmıştı bile.

“Mevlana, Mahşer günü ne zaman gelecek?”

“Sivrisinek öldüğü zaman ve inek korkusundan kurtulduğu zaman.”

“Sivrisinek ne zaman ölecek ve inek ne zaman korkusundan kurtulacak?”

“Güneş batıdan doğduğu zaman.”

“Güneş ne zaman batıdan doğacak?”

“Tavuk öttüğü ve horoz sessiz kaldığı zaman.”

“Tavuk ne zaman ötecek ve horoz ne zaman sessiz kalacak?”

“Konuşabilenler sustuğu zaman ve ayak takımı konuştuğu zaman.”

“Konuşabilenler ne zaman susacak ve ayak takımı ne zaman konuşacak?”

“Hükümdarlar zalim olduğu zaman ve insanlar etek öptüğü zaman.”